

VAI TRÒ CÁN BỘ KHUYẾN NÔNG TRONG ĐIỀU KIỆN CƠ CHẾ THỊ TRƯỜNG PHÁT TRIỂN

TS. NGUYỄN VĂN BẢY

Theo Tổ chức lương nông thế giới (FAO) và trên cơ sở điều kiện hoạt động khuyến nông của Việt Nam, chúng ta có thể đưa ra định nghĩa khuyến nông thích hợp: *Khuyến nông là cách đào tạo và rèn luyện tay nghề cho nông dân, đồng thời giúp cho họ hiểu được những chủ trương, chính sách về nông nghiệp, những kiến thức về kỹ thuật, kinh nghiệm về quản lý kinh tế, những thông tin thị trường, để họ có đủ khả năng tự giải quyết được các vấn đề của gia đình và cộng đồng, nhằm đẩy mạnh sản xuất, cải thiện đời sống, nâng cao dân trí, góp phần xây dựng và phát triển nông thôn mới.*

Với định nghĩa khuyến nông như trên, thì khuyến nông là trường học của nông dân ở nông thôn, là kiểu giáo dục đặc biệt, thuộc loại hình giáo dục không chính quy. Đây là môi trường học tập gần như duy nhất của nông dân để nâng cao trình độ về khoa học kỹ thuật và những kiến thức liên quan như kinh tế, thị trường, chính sách nông nghiệp... Có thể nói, không có môi trường khuyến nông thì

nông dân khó có nhiều cơ hội để thăng tiến, nhất là trong điều kiện cơ chế thị trường ngày càng phát triển, với sự chi phối mạnh mẽ của các quy luật kinh tế khách quan. Đồng thời sau khi chúng ta gia nhập WTO, chắc hẳn sự cạnh tranh trên thị trường nông sản sẽ khốc liệt, kể cả về quy mô sản lượng và chất lượng, và người nông dân đang làm ăn sản xuất nhỏ lẻ với quy mô kinh tế hộ chưa có đủ lực cạnh tranh với thị trường sẽ đương đầu với nguy cơ giảm thu nhập, đời sống nông dân sẽ gặp khó khăn hơn nữa.

Người nông dân lúc này đây rất lúng túng trong việc chọn lựa cây, con giống với một diện tích bình quân trên lao động nông nghiệp không cao như ở đồng bằng Tây Nam bộ, miền Trung. Ai sẽ giúp nông dân xác định loại hình sản xuất kinh doanh cho có hiệu quả, đủ sức cạnh tranh với thị trường trong thời kỳ này? Chúng ta có thể trả lời là trách nhiệm trên thuộc về các tổ chức khuyến nông và cán bộ khuyến nông.

Cán bộ khuyến nông đóng vai trò rất quan trọng trong các chương trình

khuyến nông. Họ là những tác viên phát triển ở nông thôn. Họ phải đối đầu với một công việc giáo dục đặc biệt vô cùng khó khăn, đó là phải có cách nào để làm cho người nông dân (là học viên) có trình độ văn hoá, kinh nghiệm sản xuất, tuổi đời, mức độ giàu nghèo... rất chênh lệch nhau, có khả năng tiếp thu đầy đủ và áp dụng được những kiến thức và kỹ năng thực hành mà cán bộ khuyến nông đã truyền thụ cho họ, với một thời lượng học tập rất hạn chế. Những kiến thức và kỹ năng mà cán bộ khuyến nông đã truyền thụ đó phải giúp họ có đủ khả năng giải quyết những vấn đề của họ và của cộng đồng. Nói khác đi, cán bộ khuyến nông "hãy cho họ cái cần câu để họ tự câu cá", có như vậy công tác khuyến nông mới thực sự đi vào bản chất của từ khuyến nông mà Nghị định số 56/NĐ-CP của Chính phủ về khuyến nông, khuyến ngư đã đề cập. Nghị định này quy định những nội dung sau đây:

1. Thông tin tuyên truyền

- Thông tin tuyên truyền chủ trương đường lối, chính sách của Đảng và nhà nước, tiến bộ khoa học và công nghệ, thông tin thị trường, giá cả, phổ biến điển hình tiên tiến trong sản xuất, quản lý kinh doanh, phát triển nông nghiệp, thủy sản;

- Xuất bản, hướng dẫn và cung cấp thông tin đến người sản xuất bằng các phương tiện thông tin đại chúng, hội nghị,

hội thảo, hội chợ và các hình thức thông tin tuyên truyền khác.

2. Bồi dưỡng tập huấn và đào tạo

- Bồi dưỡng, tập huấn và tuyên truyền cho người sản xuất để nâng cao kiến thức, kỹ năng sản xuất, quản lý kinh tế trong lĩnh vực nông nghiệp và thủy sản;

- Đào tạo nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ cho người hoạt động khuyến nông, khuyến ngư;

- Tổ chức tham quan, khảo sát, học tập trong và ngoài nước.

3. Xây dựng mô hình và chuyển giao khoa học công nghệ

- Xây dựng các mô hình trình diễn về tiến bộ khoa học và công nghệ phù hợp với từng địa phương, nhu cầu của người sản xuất;

- Xây dựng các mô hình công nghệ cao trong lĩnh vực nông nghiệp và thủy sản;

- Chuyển giao kết quả khoa học công nghệ từ các mô hình trình diễn ra diện rộng.

4. Tư vấn và dịch vụ

- Tư vấn, hỗ trợ chính sách, pháp luật về đất đai, thủy sản, thị trường, khoa học công nghệ, áp dụng công nghệ tiên tiến trong quản lý sản xuất, kinh doanh nông nghiệp và thủy sản;

- Dịch vụ trong các lĩnh vực: pháp luật, tập huấn đào tạo, cung cấp thông tin,

chuyển giao khoa học công nghệ, xúc tiến thương mại, thị trường giá cả, đầu tư, tín dụng, xây dựng dự án, cung ứng vật tư kỹ thuật, thiết bị và các hoạt động khác có liên quan đến nông nghiệp, thủy sản theo quy định của pháp luật;

- Tư vấn, hỗ trợ việc khởi sự doanh nghiệp nhỏ và vừa, lập dự án đầu tư phát triển nông nghiệp, thủy sản và ngành nghề nông thôn, tìm kiếm mặt bằng sản xuất, tuyển dụng đào tạo người lao động, huy động vốn, xin ưu đãi đầu tư và các thủ tục hành chính khác theo quy định của pháp luật, phù hợp với quy hoạch phát triển nông nghiệp, thủy sản và ngành nghề nông thôn theo vùng lãnh thổ và địa phương;

- Tư vấn hỗ trợ phát triển, ứng dụng công nghệ sau thu hoạch, chế biến nông lâm, thủy sản, nghề muối;

- Tư vấn, hỗ trợ quản lý, sử dụng nước sạch nông thôn và vệ sinh môi trường nông thôn;

- Tư vấn, hỗ trợ đổi mới tổ chức, cải tiến quản lý, hợp lý hoá sản xuất, hạ giá thành sản phẩm của doanh nghiệp, của tổ chức kinh tế tập thể trong lĩnh vực nông nghiệp, nông thôn.

5. Hợp tác quốc tế về khuyến nông, khuyến ngư

- Tham gia các hoạt động về khuyến nông, khuyến ngư trong các

chương trình hợp tác quốc tế;

- Trao đổi kinh nghiệm khuyến nông, khuyến ngư với các tổ chức, cá nhân nước ngoài và các tổ chức quốc tế.

Nội dung khuyến nông, khuyến ngư như trên đòi hỏi người cán bộ khuyến nông phải hội đủ 4 yếu tố cơ bản:

a. Có kiến thức về khoa học kỹ thuật nông lâm thủy sản, về quản lý kinh tế, về chủ trương đường lối chính sách của Đảng và nhà nước.

b. Có những kỹ năng khuyến nông cần thiết để phát huy vai trò của mình.

c. Có sự nhiệt tình đủ để thực hiện nhiệm vụ của khuyến nông và các nội dung khuyến nông - khuyến ngư.

d. Có sức khỏe đầy đủ để thực hiện nhiệm vụ một cách thường xuyên và bất cứ nơi đâu ở nông thôn.

Trong thời cơ chế thị trường và hội nhập quốc tế thì sự cạnh tranh thị trường diễn ra rất mãnh liệt, trong đó có lĩnh vực sản xuất nông sản. Tư vấn là một nội dung quan trọng trong các hoạt động khuyến nông nhằm chỉ ra cho nông dân, chủ trang trại sản xuất cây gì, con gì hoặc hợp tác xã sản xuất, kinh doanh dịch vụ gì để tăng thu nhập, làm giàu.

Trên nền kiến thức về khoa học kỹ thuật, cán bộ khuyến nông cần phải được đào tạo, bồi dưỡng về kiến thức kinh tế cùng với những kỹ năng khuyến nông thì

mới có thể đáp ứng vai trò của một tác viên phát triển. Nhưng rất tiếc hiện nay đội ngũ cán bộ khuyến nông, khuyến nông viên của chúng ta chưa được huấn luyện một cách đầy đủ, toàn diện. Họ xuất thân từ cán bộ kỹ thuật, hầu hết tốt nghiệp từ trường trung cấp, đại học kỹ thuật nông lâm thủy sản là chủ yếu, cho nên chưa có đủ tư duy về kinh tế và xã hội học nông thôn. Trong khi đó, họ phải thực hiện những vai trò rất quan trọng và khó khăn, đó là hỗ trợ, tư vấn, huấn luyện... cho nông dân để nông dân đủ sức giải quyết những vấn đề của chính gia đình họ và của cộng đồng ở nông thôn. Việc giúp nông dân định hướng làm gì, kinh doanh gì là việc làm cấp bách và phải được coi là công việc thường xuyên của hoạt động khuyến nông và của mỗi cán bộ khuyến nông.

Mỗi cán bộ khuyến nông phải tự trả lời câu hỏi mà nhu cầu nông dân đặt ra một cách thiết thực là làm thế nào để tìm được nhiều ý tưởng sản xuất, kinh doanh phù hợp? Vì vậy, cán bộ khuyến nông trước hết và quan trọng nhất là phải tìm cách đẩy mạnh và củng cố năng lực tìm và phát hiện ý tưởng sản xuất kinh doanh trong điều kiện của nông dân, để hướng dẫn, tư vấn cho nông dân, chủ trang trại, doanh nghiệp nông nghiệp ở nông thôn, hợp tác xã nông nghiệp trong tình hình

hiện nay.

Chúng ta có thể hiểu ý tưởng sản xuất kinh doanh một cách đơn giản là những ý nghĩ được hình thành từ mọi khía cạnh của cuộc sống, để giải quyết một hay nhiều vấn đề phục vụ cho cuộc sống với mục đích kiếm tiền. Chúng ta thường nghe các vị lãnh đạo ở các cấp từng chỉ đạo rằng các nhà khoa học kỹ thuật nông nghiệp hay các cơ quan nông nghiệp hãy chỉ ra cho nông dân ở từng vùng sinh thái trồng cây gì, nuôi con gì hoặc là chúng ta phải tiến hành chuyển dịch cơ cấu nông nghiệp để tăng hiệu quả sản xuất kinh doanh cho người nông dân. Tìm con gì nuôi thích hợp, hiệu quả, cây gì trồng thích hợp, hiệu quả cho nông dân chính là tìm ý tưởng sản xuất kinh doanh giúp nông dân vậy! Nhưng ai là người giúp nông dân xác định ý tưởng sản xuất kinh doanh? Theo như chúng ta hiểu, cán bộ khuyến nông là đội ngũ gắn bó, gần sát nông dân, am hiểu điều kiện nguồn lực của nông dân, có uy tín với nông dân, vốn là những người hỗ trợ nông dân trong kỹ thuật sản xuất thì họ là những người sẽ phải giúp nông dân thực hiện việc xác định hướng sản xuất kinh doanh phù hợp cho nông dân.

Ý tưởng sản xuất kinh doanh không chỉ hiện hữu ở một số người thông thái, có bằng cấp cao hay chỉ hiện hữu ở một ngành, một lĩnh vực nào đó, mà nó hiện

hữu ở mọi lĩnh vực ngành nghề, ở mọi con người, trong đó nông dân là người có thể đưa ra những sáng kiến hay những gợi ý hay được hình thành từ kho tàng kiến thức bản địa của họ. Những sáng kiến này của họ nhiều khả năng giúp cán bộ khuyến nông hình thành ý tưởng sản xuất kinh doanh phù hợp để khuyến cáo cho chính họ. Cho nên, cán bộ khuyến nông cần được rèn luyện nhiều kỹ năng cần thiết, chẳng hạn như kỹ năng hội họp, kỹ năng động não, kỹ năng lắng nghe, kỹ năng xây dựng cây vấn đề, kỹ năng xử lý thông tin và phân tích vấn đề... Nhờ những kỹ năng này, cán bộ khuyến nông có khả năng thu thập rất nhiều kiến thức bản địa, những ý kiến hay, những gợi ý rất bổ ích cho việc tổng hợp, hình thành ý tưởng sản xuất kinh doanh trên điều kiện nguồn lực của họ.

Có ý tưởng do tổng hợp mà thành, có những ý tưởng phải từ tư duy sáng tạo mới hình thành được. Thực tế đã chứng tỏ rằng khi con người được đào tạo, huấn luyện một cách bài bản, khả năng sáng tạo sẽ phong phú, tìm được nhiều ý tưởng hay và phù hợp với hoàn cảnh cụ thể. Rất tiếc là những chương trình đào tạo cán bộ kỹ thuật nông nghiệp của chúng ta nặng về kiến thức lý thuyết, ít được thực hành hoặc không được thực hành nghiêm túc và không được rèn luyện về kỹ năng tư duy sáng tạo. Vì vậy, trong một môi trường

khác đi hoặc mới mẻ thì cán bộ khuyến nông của chúng ta lại lúng túng hoặc suy nghĩ, làm theo đường mòn cũ hoặc chờ đợi sự chỉ đạo áp đặt từ trên xuống.

Để trở thành tác viên phát triển đúng nghĩa của nó thì người cán bộ khuyến nông phải thực hiện nhiều vai trò quan trọng sau đây:

Họ là người huấn luyện, là nhà tổ chức, là nhà quản lý, là trọng tài, là người trung gian, là người hỗ trợ, là người bạn của nông dân, là học trò của nông dân, là người cung cấp, là người thông tin, là nhà nghiên cứu, là nhà ứng dụng, là người hợp tác.

Nếu xem xét đầy đủ về bản chất khuyến nông, nội dung hoạt động của khuyến nông và vai trò của cán bộ khuyến nông trên đây, chúng ta thấy giáo dục khuyến nông quan trọng như thế nào đối với nông dân, đối với phát triển nông thôn. Vì vậy, việc nâng cao trình độ, năng lực toàn diện của cán bộ khuyến nông các cấp trong thời gian tới là một yêu cầu quan trọng và cần làm thường xuyên, đặc biệt là trong tình hình mà cơ chế thị trường đang phát triển và hoàn thiện dần.

